

מי אתם - "מכון מנדל"?

נתפרסם בעת האחרונה מכתב מגדולי הדור ראשי הישיבות והאדמו"רים שליט"א חברי מועצות גדולי התורה, המזהירים מפני השתתפות בלימודים ב'מכון מנדל למנהיגות'.

מן הסתם רוב הציבור הנמנה על היהדות החרדית, לא שמעו את שמעו של מכון זה, ולא פגשו את עמיתיו ובוגריו. לכן באנו לנסות להבין מה עומד מאחורי עמידתם של גדולי ישראל בקריאתם ואתהרתם הברורה להיבדל ולהתרחק ממכון זה וממשתתפיו, ואם ועד כמה הדברים נוגעים אל הפרט.

לצורך בירור זה פנינו אל הרה"ג רבי **מרדכי נויגרשל** שליט"א, אשר ידיו רב לו בהצגת העמדה החרדית במגוון נושאים - בין בנושאי אמונה ובין בענייני הנהגה ואף בתחומים חינוכיים רבים, ושמענו על מהותו של 'מכון מנדל', מטרותיו ודרך פעולתו.

בס"ד, שבט תש"פ

בדבר שנשאלנו ע"י רבנים שליט"א ומנהלים ועוסקים בצרכי ציבור שיחיו, הננו לגלות דעתנו נגד כל השתתפות ולימודים ב'מכון מנדל למנהיגות' וכד'.

מקום זה מגמתו ותכליתו לטשטש את ההבדלה וההפרדה ולהסיר ההתבדלות בין ציבור שומרי תומ"צ לבין הרחוקים ר"ל, ופעילותו הרסנית לייצר חיבורים ולערבב אותנו החרדים עם הציבור החילוני.

ומה גדול צערנו על המכשלה הגדולה של אנשים חרדים שלא הבחינו בין רע לטוב והלכו ללמוד שם ולרעות בשדות זרים ומשכנעים אנשים בפה רך לבוא ללמוד ולהתחנך אצלם, אך האמת שכל מגמתו ותכליתו של המכון הנ"ל להיות הוא המחנך והמלמד את הבאים בשערו כיצד להנהיג וכו', והתוצאות הן כי רבים חללים הפילו, וחלקם ממש נתקלקלו וניזוקו בדעותיהם ומעשיהם.

ובאנו בזה באזהרה חמורה מכאן ולהבא לבל יהיו איש מתוכנו לילך למקומות שכאלו וכל מי שילך ללמוד שם הרי זה פורץ גדר ואי אפשר למנותו לתפקידים הנוגעים לציבור החרדי ואין לתת לו לדבר ולדרוש בפני הציבור בשום ענין, ועל כל מנהלי המוסדות והעוסקים בצרכי ציבור לבדוק ולעקוב על כך, והשומע לדברים ישכון בטח.

חיים קניבסקי	יעקב ארי' אלתר	גרשון אדלשטיין	הק' ישכר דב הוקה	יצחק שיינר	ישראל בה"צ מוהר"ר זעקללה"ה טויניץ	ברוך מרדכי אורחי	הק' צבי אלימלך בן כ"ק אדמו"ר זעללה"ה	מאיר צבי ברגמן
שמואל ברזובסקי	ברוך דוב פורבסקי	נחום דוב ברייאר	משה הלל הירש	בש"ם בן ציון רבינוביץ בלאאמ"ר זעקללה"ה מביאלא	משה יהודה שלזינגר	מנחם מנדל בה"צ מוהר"ר טויניץ זעללה"ה	יצחק זילברשטיין	
	יעקב בה"צ מוהר"ר זעקללה"ה	יהודה עדס	ישראל משה כוהר"ר אברהם יעקב	דוד כהן	חיים שאול טאוב			

בה"צ מוהר"ר מטארו"ץ

המדוברים שם, לשאלות הנידונות ולכל הנושאים הקשורים למכון. ישנם מכונים נוספים המקבילים ל'מכון מנדל' ועוסקים בנושאים ובפעילויות דומות כמו 'המכון לחקר הדמוקרטיה', והצד השוב של כולם שמטרתם העיקרית היא קבלת תקציבים. בין המקימים המנהלים והמשתתפים מתגלגלים סכומי כסף גדולים מקרנות שונות בעולם וישנם הרבה קופצים... בנוסף, המכון מייצר אוירה אקסקלוסיבית מרשימה, ותדמית מכובדת למשתתפים ולבוגרים שמספקת קידום משמעותי בתפקידי מפתח, אך תדמית זו ריקה מתוכן. כאשר מרכיבים רשימת

התנגדותם של גדולי דורינו ללימודי אקדמיה הן מהפן ההלכתי והן מהן החינוכי ידועה וברורה. כעת נתפרסם מכתבם בנוגע להרחקה מ'מכון מנדל', ונדמה כי זאת פעם ראשונה בה יוצאים הרבנים ומזהירים מפני גוף מסוים. מה יש במכון זה ועל מה ולמה יצאו חוצץ כנגדו?

הנושא של 'מכון מנדל' מוכר לי. אחד ממשתתפי התכנית היה עימי בקשר רציף במשך כל תקופת הלימודים והיה מתייעץ בכל מה שנוגע למה שקורה שם, כך שבמשך כשנה הייתי ער למושגים

דירקטורים למפעל או חברה, יש לבוגרי 'מכון מנדל' הילה מסוימת שמקפיצה אותם לראש הרשימה, למרות שבפועל לא עשו במכון זה כלום. ההרצאות, הדיונים, המחקרים והסטטיסטיקות אינם מלמדים דבר ונערכים ברמה רדודה. מעולם לא כתבו במכון מנדל מאמר שמשתווה לקטע קצר ב'מכתב מאליהו'.

באמת, לא עמדתי מעולם על הכוונות הנסתרות של אף אחד, אבל נראה שהמגמה של כולם להגיע בשלום הביתה עם הרבה כסף... האנשים המפעילים את המערכת אינם נראים ברמה אידיאליסטית כה גבוהה שמאד אכפת להם מהחברה הישראלית, ואינני בטוח כלל שהם באמת רוצים להוביל שינויים משמעותיים ומוכנים לשם כך למסור מעצמם לאחרים. מה שבעיקר אכפת להם היא הקריירה שלהם, ולכן הם מסוכנים יותר.

למה באמת הם מסוכנים יותר? מפני שאם מדובר באופורטוניסטים הם ירמסו הכל בדרך להשיג את המטרות שלהם. במקרה הזה הם יצטרכו לרצות גם את המקורות הכספיים שלהם, שלכאורה הם עלומים אבל פחות או יותר מובן מי עומד מאחוריהם.

המקורות מפורסמים, ואף אחד לא מסתיר את העובדה שמנהלי הקרן המממנת את מכון מנדל הינם רפורמים מוצהרים.

חשוב שיהיה מובן לכולם דבר בסיסי בנושא של הרפורמים והקונסרבטיבים. השאלה שמנקרת להרבה אנשים היא, מדוע מקורות המימון של הרפורמים משופעות בכל כך הרבה כספים לעומת האורתודוקסים. הרי מיליונרים מצויים בכל חברה, כמו שאפשר להתרשם ממפעל שהקים מיליונר אחד בנושא של סיומי הש"ס. וכמו כן הקהילות האורתודוקסיות בחו"ל גדולות יותר מאלו הרפורמיות מבחינת הפעילים האמיתיים שבהם. אבל הענין הוא כזה. רוב האנשים הרשומים כחברים בקהילות הרפורמיות ומשלמים דמי חבר, הם אלו שבסך הכל רוצים למות כיהודים ולשם כך עליהם להיות רשומים בקהילה כלשהי ולהיקבר בבית קברות יהודי, אך מעבר לזה אין להם שום קשר לקהילה. ממילא, הכספים של האורתודוקסים ובוודאי של החרדים תפוסים, מאחר והם זקוקים להם לצרכי חינוך, לבתי כנסת פעילים 24 שעות בכל ימי השבוע, לקופות גמ"ח ועזרה הדדית, ולכל הפעילויות הדתיות סביב השעון. אבל הכספים שבידי הרפורמים אין להם כל שימוש, ואין להם מה לעשות עמם כלל.

מצד שני צריך להבין, שהרפורמים עסוקים במלחמת הישרדות היות והם הולכים ונעלמים. אחד מגדולי הלוחמים ברפורמים בארה"ב שהיה שייך לחוגים מודרניים יותר, אך היה מקושר עם גדולי ישראל, קרא לי לפני כשלושים שנה ואמר לי "אתם טועים בהבנה של הבעיה הרפורמית. הנכם סבורים שהבעיה של האמריקאים, אבל באמת זאת בעיה של היושבים בארץ ישראל. מאחר והמקום היחיד שהרפורמים יכולים לקבל הכרה הוא מדינת ישראל שבה יש זיקה בין דת ומדינה. לכן הם יעשו הכל כדי לזכות להכרה בהם דווקא כאן". רק אנחנו יכולים לתת ליהדות שלהם איזושהי משמעות, כזרם נוסף ביהדות וכתנועה קיימת. לכן לכל המכונים האלו שהם שלוחי הרפורמים והקונסרבטיבים ובעצם לכל תנועה חילונית, מטרה ברורה לזכות להכרה מאיתנו. מעתה, בעצם זה שחרדים משתתפים בתכניות, נהנים מהכספים, ומסכימים שיש להם מה לתרום לנו, טמונה סכנה גדולה הרבה יותר, והסכנה היא לעתיד של עם ישראל בכללותו. הם לא באים מתוך כוונות טובות ולא מתוך כוונות רעות כלפינו, אלא רק מתוך אגואיזם כלפיהם, וזה חמור הרבה יותר.

האדם המסוכן ביותר בין הוגי הדעות הציונים לא היה ביאליק או אחד העם אלא אליעזר בן יהודה. מילון בן יהודה הוא ספר עם ידע רב מאד. בן יהודה היה מלומד גדול והסתובב בירושלים עם זקן גדול והיה עטור בטלית ותפילין עד ליום שבו יצאו נגדו מודעות גדולות 'צבוע - צא מתוכינו', ואז גילח את זקנו וגילה את פרצופו האמיתי. כאז כן עתה, לפעמים מסתובבים בינינו שליחים של תנועה רפורמית או חילונית, ובשיתוף הפעולה שלנו עימם במערכות שהקימו - מכירה היהדות הנאמנה במוסדות הרפורמיים והחילוניים כתנועה וכזרם נוסף ביהדות, ומודה בנחיתותה בעצם העובדה שהיא זקוקה להם. מכאן נובעת הדאגה הגדולה.

האם ההכרה בתנועות רפורמיות וחילוניות על ידינו הוא המכשול היחיד שישנו במכון מנדל?

דבר נוסף שצריך לדעת - במה הם עוסקים. יש שם דיבורים רבים אודות הבעיות המצויות בציבור החרדי והעמיתים מעלים מגוון של הצעות ופתרונות לשינוי ותיקון המצב, ועל זה אנו צריכים לומר דברים ברורים - אנחנו לא זקוקים לאנשים מבחוץ שיבואו ויטפלו בבעיות שלנו!

החינוך שלנו בידינו ובאחריותינו, ולא הם שיבואו וילמדו אותנו. על התכנים הלימודיים של בנינו אנחנו מופקדים, לחינוך שלנו די והותר מה להציע, ואין לנו צורך בתכני האקדמיה. אנו יודעים היטב שגם אצלינו ישנם דברים הטעונים תיקון. אבל נתקן אותם

בעצמינו. לבד. איננו זקוקים למישהו מבחוץ שיבוא ויסביר לנו מה לתקן וכיצד. אם איננו עושים זאת, כנראה שאנו חושבים שעדיין לא הגיע הזמן.

וכאן צריך להדגיש, שבנקודה זו המצב שלנו מאד קל, ואסביר. בעבר, כאשר היו לי שאלות בהלכה נהגתי לפנות אל תלמיד לכם מופלג ששימש כמורה הוראה בשכונה, אבל לגבי שאלות הנוגעות לכלל ישראל, אחר פטירת מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל אני פונה למרן הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א, לפני הגראי"ל שאלתי את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל וקודם לכן הייתי הולך לשאול את מרן הגרא"מ שך זצ"ל. בשאלות בהלכה אין צורך ברב שאחריות כלל ישראל הוטלה על כתפיו, אבל בשאלות בהנהגה אינני שואל רב תלמיד חכם גדול בתורה ככל שיהיה, אלא את מי שנושא באחריות לכלל ישראל. כאשר יש מי שלוקח על עצמו אחריות, והוא מורה דרך מה לעשות וביאזו דרך וממה להימנע, אין לנו להיות חכמים ממנו וליטול אחריות שלא במקומה. כלל ישראל אינו מונח על הכתפיים שלי ואף שמוטר לאדם לחשוב, ההלכה אומרת שעליו לציית בפועל למה שמורים לו גדולי הדור הקיימים עימנו.

יש שחושבים שאפשר לדעת לבד דעת תורה על פי מה שנמסר לנו מגדולי התורה מהדורות הקודמים, אבל התורה מצוה 'ועשית ככל אשר יורוך' - גדולי הדור הנוכחיים יודעים גם הם את הוראות אלו שקדמו להם ואם הכריעו בדעתם לפעול כעת בצורה שונה, זאת ההלכה למעשה וכך יש לנהוג. כמה פעמים נשלחתי ע"י גדולי ישראל להשתתף בוועדות למיניהן ונכנסתי בעובי הקורה של הנושאים המדוברים. יכלתי לחשוב שאני מכיר את הנושא הרבה יותר מאשר גדולי התורה שבידם ההכרעה, אבל בכל אופן מאחר ובזמן שאני טרחתי ללמוד את הנושא הם היו שקועים בלימוד, ובנוסף האחריות מוטלת על כתפיהם, לכן רק הם אלו שיודעים באמת מה נכון ומה ישר. אינני נכנס לבדוק אם אותו גדול מכיר מספיק את הנושא אם לא, כי אם הוא היה חושב שאין לו מספיק מידע הוא היה מברר, ואם הוא החליט משהו מסוים ברוחב דעתו - זאת ההלכה ללא פקפוק.

גם מי שסבור שההנהגה הזקנה כשלה (ח"ו), ידע שזה לא עסק שלו! האם הוא יצטרך ליתן דין וחשבון בפני הקב"ה למה נהג לפי הנהגה שכשלה? האם עלינו לעשות דברים עבור כלל ישראל כדי להצליח או כדי לעשות רצון ה'? אם אנשים פועלים לפי תחושת הלב ומתוך רצון לעזור בלבד, הרי הם פשוט חדלו להיות דתיים!

להיות דתי פירושו לקיים מצוות, ואחת המצוות היא "ועשית ככל אשר יורוך" וכמו שהתפרש שצריך לפנות אל "השופט אשר יהיה בימים ההם", ומי שאינו מקיים מצוה זו אינו דתי.

היו מקרים בהם קבלתי הוראה לפעול על פי הבנתי, יש לי דעה ואני יודע להחליט... אני לא הולך לשאול את גדולי ישראל מפני שאין לי דעה אלא למרות שיש לי דעה אני שואל. הדעה שלי אינה יכולה להכתיב לעם ישראל מה לעשות.

יש מיידה רבה של עזות פנים לאנשים שהולכים למקום מתוך שיש להם דעות, והם חושבים שעליהם לפעול ובזה הם תוקעים מקל בגלגלים של המאבק שלנו על צורתו של עם ישראל כמו שדברנו. אם יש למישהו רצון אמיתי לתקן ולשנות - יש מנגנונים בפנים! אם הינך סבור שאינם קיימים נסה ליצור אותם מבפנים. הדלתות של גדולי ישראל פתוחות! ולא כפי שנהוג לספר...

מי שראה מקרוב את שקיעותם העצומה של גדולי ישראל בתורה, את עמלם ואת גדלותם, מבין שאין מקום לשאלות ולספקות, אין מקום לבוא ולהגיד דעות ולהתנגד חלילה לדעתם.

לסיכום. אם אדם הולך למכון מנדל לקבל תואר 'עמית מכון מנדל', האינטרסים הקטנים שלו גורמים לו להיות חלק מסוים מההכרה שמחפשים מאיתנו לפעילות בפגיעה בכלל ישראל. אבל אם מישהו מצטרף לשם מתוך מטרה לבנות מחדש את הציבור החרדי הוא פשוט פושע ישראל, ואף טפש. איך האנשים האלו שאין להם מושג על מה שעובר על אדם שבאמת שקוע בלימוד וגם רוצה לפרנס את ביתו, משתכרים במשכורות נכבדות וחיים חיי רווחה, יבואו ויפתרו בעיות כאלו שאין להם עליהם כל מושג אמיתי.

לטענתם, יש בעיות אמיתיות שהם עוסקים בהם בתוך הציבור שאין עליהן מענה בתוך המערכת, והם עושים עבודת קודש?

על כל בעיה שהם מביאים אפשר להוסיף עוד... בעיות יש בכל מקום, כשאני הייתי ילד הייתי בטוח שכולם ניצלו בשואה. ראיתי סביבי רק ניצולי שואה ולא פגשתי אפילו אחד שלא ניצל... מי שנמצא בחברה שבה הוא רואה רק את הבעיות אינו רואה נכון. האוכלוסיה גדלה והולכת ברוך ד' ועמה מתרבות גם בעיות, אבל אין זו תמונת מצב שלמה של כלל הציבור, לא את הבעיות האמיתיות ולא את ההקף שלהן. גדולי ישראל עיני העדה הם מורי דרכינו, הם היוודעים באמת את שעלינו לעשות, לאורם נלך ולא ניכשל.

סקירה קצרה על 'מכון מנדל' - מקימו מטרותיו ופעולותיו

כפי המשתקף מתוך הפרסומים הרשמיים של המכון

ועל תוכנית 'שלוחי ציבור' המיועדת למנהיגים בתוך הציבור החרדי

'מכון מנדל' למנהיגות הוקם בשנת תשנ"ב [1992 למנינם] על ידי 'קרן מנדל' של האחים ג'ק, ג'וזף ומרטון מנדל מקליבלנד אוהיו בשיתוף משרד החינוך, המפעילה בישראל מזה קרוב לשלושים שנה מספר רב של תכניות חינוך ומנהיגות, כאשר מאות מבוגרי הקרן מצויים בתפקידי מפתח במגזר הציבורי. משפחת מנדל משתייכת לקהילה הרפורמית והינה תורמת קבועה לפעילות התנועה הרפורמית. בין השאר תרמו נשיא 'קרן מנדל' מרטון מנדל ומשפחתו 1.4 מיליון דולר לפעילות ההיברו יוניון קולג', וכמו כן תרמה משפחת מנדל 16 מיליון דולר לטובת השלמת הבניה של בית התיפלה הרפורמי 'תפארת ישראל'. בראש הארגון בישראל עומדת רעייתו של ראש ארגון 'התנועה המסורתית בישראל', שהוא ארגון הגג של הקהילות הקונסרבטיביות.

תכניות מכון מנדל מתנהלות בשיתוף פעולה הדוק עם משרדי הממשלה תוך סבסוד ניכר של קרן מנדל. המיזם המשותף שבין משרד החינוך ובין 'מכון מנדל' לפיתוח מנהיגות, מקנה למשתתפים במשך שנות הלימודים כלים למנהיגות בלימוד נושאים חברתיים רבים. תכנית הלימודים כוללת סדרות מפגשים עם מרצי 'מכון מנדל' בנושאי פילוסופיה של המוסר, פילוסופיה פוליטית ועוד. ההכשרה של 'מכון מנדל' למנהיגות' מדגישה את רכיב החזון במנהיגות. (במילים אחרות - פיתוח דרכים יצירתיות להובלת שינויים כלליים במערכת הציבורית) חזון זה מגובש תוך העמקה ביסודות רעיוניים, תרבותיים וחברתיים, עם דגש על פיתוח זהות אישית ומקצועית ועיצוב השקפת עולם לאורה של ההשכלה האקדמית והליברלית אותה סופגים עמיתי המכון, וכן על הפן האסטרטגי של תכנון, קבלת החלטות ויישום מדיניות.

משרדי הממשלה מעונינים במעורבותו של מכון מנדל במערכת החינוכית והפעלת תוכניותיו, בשל תמיכתו ונשיאתו ברוב העלויות הכספיות של התכניות. קשרים מעין אלו, של מכון מנדל עם משרדי הממשלה מתקיימים בפטור ממכרז ומתהדקים באופן ניכר בשנים האחרונות.

תכנית מכון מנדל למנהיגות חרדית - 'שלוחי ציבור'

בשנת תשע"א הוקמה במסגרת 'מכון מנדל' למנהיגות' תוכנית חדשה לפיתוח מנהיגות בקהילה החרדית. התכנית מיועדת לאנשי חינוך בכירים, לראשי ארגונים חברתיים וחינוכיים, לפעילים ויזמים בתחומי החינוך והחברה, ולמתווכים בין הקהילה החרדית לחברה הישראלית הכללית. התכנית אשר נקראה בהמשך בשם 'שלוחי ציבור' הוגדרה על ידי יוזמיה כתכנית ייחודית המכשירה שכבת מנהיגות ציבורית חדשה, שמטרתה לטפל בצרכי הפרט והכלל בקהילה החרדית תוך מחויבות לשגשוגה, לרווחתה, ולקידום תהליך השתלבותה בחברה הישראלית.

מתוך סקירת דבריהם של ראשי המכון והמרצים וכן מדו"ח ארגון חותם עולה, כי הרעיון לכינונה של התכנית גובש מתוך ראייה מציאותית של הגידול המשמעותי של הציבור החרדי ביחס לאוכלוסיה הכללית, ומתוך דאגה לשינוי צביונה של מדינת ישראל הבא בעקבותיו. לשם כך נרתם המכון לפתח תוכנית מנהיגות חדשה אשר תתמודד עם אתגרי ההווה, ועם הקשר בין הציבור החרדי לחברה הישראלית.

משתתפי התכנית מקיימים מפגשים בהם נחשפים להרצאות מגדולי הפרופסורים והוגי הדעות הבכירים במדינה. ההרצאות עוסקות במגוון נושאים - תפיסות ליברליות, פלורליסטיות, ערכי הדמוקרטיה, שותפות ומעורבות במדינת ישראל, ובפיתוח כלי מחקר והובלת שינויים מתוך הכרה והבנה של החסמים העומדים בפניהם. בנוסף מתקיימות סדנאות למידה ודיונים מעמיקים בנושאי דת ומדינה, סיוורים לימודיים וחוויתיים ושבת משותפת. חשוב לציין כי הפעילות מתקיימת שלא בהפרדה.

"כמו כל פעילויותיו של מכון מנדל, גם התוכנית לקהילה החרדית נשענת על תפיסת הכשרה הדורשת בירור יסודי של החזון החינוכי-חברתי, ניסוחו באופן מעמיק, עשיר ומדויק ותרגומו לפעולה. הדבר נעשה באמצעות חיבור בין עושר הידע התורני ועולם הספרים היהודי לנקודות מבט נוספות: תיאוריות של מדיניות ומנהיגות, סוציולוגיה, פילוסופיה פוליטית ומחשבת החינוך. שדה הפעולה וזירת המנהיגות של השותפים בקבוצה משמשים גם הם כמשאב ללמידה וכמקור לדיון ולעיון". (מתוך פרסום מטעם מכון מנדל)

בהמשך התכנית בונה העמית פרויקט אישי ליצירת מפעל חינוכי או חברתי וכיו"ב בקהילתו בנושא הטעון תיקון בו הוא בחר לעסוק, עם הנחיה וליווי מקצועי מטעם המכון. בפרסומים רשמיים של 'קרן מנדל' נטען כי עד שנת תשע"ח סיימו את התוכניות (הכללית והחרדית) כ-400 עמיתים ועמיתות, שהשתלבו בתפקידי מפתח במערכת החינוך, במחלקות חינוך ברשויות מקומיות, ובארגונים חינוכיים וחברתיים שונים. לאחר סיום התכנית מתקיימים מידי פעם כינוסי בוגרים בהם מציגים העמיתים את מפעליהם בקהילתם.

ככינוסים מסוג זה ובאירועי סיום של הקהילה המנדליסטית, נשאו מנהלי ובוגרי המכון דברים, והציגו את משנתם ואת תפיסת עולמם על החברה החרדית והתנהלותה. על ה'כסלים' של ההנהגה הישנה שאינה 'קוראת את המציאות', ועל שאיפתם כמנהיגים פורצי דרך לקדם רפורמות לשיפור החברה החרדית ושילובה בחברה הכללית.